

Violetta Rodek*

Uczenie się z biografii Innego – na przykładzie refleksji studentów pedagogiki: „Moje osobiste spotkanie z życiem i twórczością Natalii Tułasiewicz”

Learning from the Biography of the Other – on the Example of Reflections of Pedagogy Students: „My Personal Encounter with the Life and Work of Natalia Tułasiewicz”

Abstract: The article presents scientific research concerning the issue of biographical learning. Its main objective was to discover the educational potential of the biography of Blessed Natalia Tułasiewicz, the patroness of teachers through the recognition of the manner in which it affects its recipients: students of pedagogy. The research used the method of analysis of intentionally created documents – students' written essays on the topic: *“My personal encounter with the life and work of Natalia Tułasiewicz”*. The biography of Natalia Tułasiewicz not only enabled us to broaden our knowledge and gain a deeper understanding of the Second World War, the occupation, the resistance movement and the reality of concentration camps, but also turned out to be an excellent material for existential reflection on fidelity to professed values, the courage to make them a reality in all conditions, the construction of the course of life, reflection on the consequences of personal choices, the search for the meaning of life, and the dignified experience of loneliness and suffering. It is worth noting that the biography of Natalia was considered by the respondents as a source of inspiration for independent work on oneself, especially in the area of spiritual development.

Keywords: learning from the biography of the Other, Natalia Tułasiewicz, pedagogy.

* Violetta Rodek (ORCID: 0000-0002-2501-4092) – dr hab., profesor na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, pracuje w Instytucie Pedagogiki, na Wydziale Nauk Społecznych UŚ w Katowicach. Kontakt: violetta.rodek@us.edu.pl.

Wprowadzenie

Prezentowany artykuł nawiązuje do koncepcji biograficzności i biograficznego uczenia się, rozwijanej znacząco na początku lat dziewięćdziesiątych XX w. przez niemieckiego socjologa Petera Alheita i propagowanej aktualnie przez wielu polskich i zagranicznych badaczy.

Przez biograficzne uczenie się rozumiem specyficzny proces uczenia się, realizowany przez człowieka podejmującego namysł nad własną biografią lub/i biografiami Innych, a także poznającego i zmieniającego siebie oraz swój świat życia w wyniku tej refleksji. Taki rodzaj uczenia się bazuje na doświadczeniach życiowych jednostki, ma wymiar emocjonalny, poznawczy, społeczny, ale także aksjologiczny, egzystencjalny i praktyczny, w tym sensie, że może przyczynić się do efektywniejszego funkcjonowania w zmieniającym się i trudnym świecie¹. Z tego punktu widzenia człowiek jest jednostką autonomiczną, zdolną do samodzielnego myślenia, organizowania swojej edukacji, świadomą znaczenia własnych przeżyć i doświadczeń. Zakłada się również ścisły związek między uczeniem się i życiem, uczeniem się i opowiadaniem o życiu, a także uczeniem się i biografią. W biegu życia człowiek podejmuje wiele aktywności, przeżywa różne wydarzenia życiowe, wzbogaca swój bagaż doświadczeń, ucząc się tym samym w sposób świadomy, intencjonalny, ale także nieświadomy, mimowolny. Uczenie się staje się zatem procesem konstruowania wiedzy i znaczeń, wytwarzanych w efekcie działania i doświadczania. Biografia kształtuje się przez uczenie się, jednocześnie zaś biografia zwrotnie, refleksyjnie wpływa na procesy uczenia się². I w takim znaczeniu biograficzne uczenie się można uznać za proces całożyciowy.

- 1 E. Dubas, *Andragogiczne badania biografii – zakresy, trudności, etyka badacza (wybrane aspekty)*, w: *Biografie i uczenie się*, red. E. Dubas, J. Stelmaszczyk, seria: *Biografia i badanie biografii*, t. 4, Łódź 2015, s. 27.
- 2 P. Alheit, *Teoria biografii jako fundament pojęciowy uczenia się przez całe życie*, „*Terazniejszość – Człowiek – Edukacja*”, 18 (2015) nr 4 (72), s. 29–30.

Metodologia badań w zarysie

Analizując życie i twórczość bł. Natalii Tułasiewicz – patronki nauczycieli³, zyskałam przekonanie, że mam do czynienia z biografią bogatą, nietypową, interesującą na tyle, że może przyciągnąć uwagę, zachwycić, „uwieść”, zaskoczyć oryginalnością i odmiennością doświadczeń Innego także współczesnych odbiorców. Można powiedzieć, że moje własne, bardzo osobiste spotkanie z postacią Natalii Tułasiewicz stało się inspiracją dla konceptualizacji i realizacji projektu badawczego, którego zarys mam przyjemność przedstawić w niniejszym artykule. Polegał on na celowym włączeniu biografii Natalii Tułasiewicz

- 3 Urodzona 9 kwietnia 1906 r. w Rzeszowie, w rodzinie wielodzietnej, w której przywiązywano duże znaczenie do autentycznego życia religijnego. Była wnuczką krakowskiego profesora gimnazjalnego. Początkowo pobierała naukę w powszechnej szkole przyklasztornej siostr klarysek w Krakowie, a następnie w gimnazjum siostr urszulanek w Poznaniu. Równolegle uczęszczała do Konserwatorium, ucząc się teorii muzyki i doskonaląc swe umiejętności gry na skrzypcach. Istotna dla jej formacji duchowej była działalność w Szkole Sodalicii Mariańskiej. Po zdaniu matury, z wynikiem bardzo dobrym, zapisała się na studia polonistyczne i muzykologiczne na Uniwersytecie Poznańskim, które ukończyła z takim samym wynikiem w 1931 r. Początkowo pracowała w elitarniej powszechnej szkole koedukacyjnej św. Kazimierza, dając się poznać jako nauczyciel twórczy, zaangażowany w proces dydaktyczny i życie szkoły, a następnie po uzyskaniu uprawnień do nauczania w szkole średniej, podjęła pracę w gimnazjum urszulańskim. Należała do Towarzystwa Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych. Miała ambicje naukowe, planowała doktorat, a jednocześnie prowadziła aktywność publikacyjną: w 1938 r. debiutowała nowelą w „Pionie” oraz wierszami w katolickich czasopismach poznańskich „Kulturze” i „Tęczy”, znane są także jej reportaże z podróży do Norwegii. Po wybuchu wojny, dokładnie 10 listopada 1939 r. została wysiedlona z rodziną w kieleckie. Bardzo szybko podjęła pracę w tajnym nauczaniu. W 1943 r. była emisariuszem rządu londyńskiego, świeckim apostołem, skierowanym do robotników przymusowych w Hanowerze z ramienia organizacji Zachód. Zdekonspirowana po 8 miesiącach działalności, po 5 miesiącach więzienia i śledztwa odesłano ją do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück. Natalia Tułasiewicz zginęła w Wielki Piątek 1945 r. w komorze gazowej, pozostając do końca wierna swoim wartościom oraz nauczycielskiej misji. Została beatyfikowana jako jedna z dwóch kobiet świeckich w grupie 108 męczenników drugiej wojny światowej przez papieża Jana Pawła II w 1999 r. w Warszawie (oprac. na podstawie: N. Tułasiewicz, *Być poetką życia. Zapiski z lat 1938–1943*, wstęp, opracowanie tekstu i komentarz B. Judkowiak, Poznań 2020, s. 5–59).

jako tworzywa edukacyjnego w procesy kształcenia i autoedukacji studentów pedagogiki. Przedmiotem swoich zainteresowań uczyniłam zatem uczenie się z biografii Innego, czyli uczenie się z przypominanych doświadczeń (a więc pośrednio), zawartych w pamięci biograficznej, w wyniku refleksji nad biografią Innego. Ten rodzaj uczenia się wymaga namysłu nad biografią Innego i odniesienia jego doświadczeń biograficznych do samowiedzy oraz posiadanej wiedzy o świecie. Zakładam, że namysł nad biografią Innego może wnieść nowe wartości w sposób oglądu i rozumienia świata, a w następstwie w zachowanie się – bycie w świecie odbiorcy danej biografii⁴.

Głównym celem badań było odkrycie edukacyjnego potencjału biografii bł. Natalii Tułasiewicz, poprzez rozpoznanie sposobu jej oddziaływania na odbiorców. W badaniach sformułowałam następujący problem główny: Jakie walory edukacyjne dla współczesnego, młodego pokolenia posiada biografia Błogosławionej Natalii Tułasiewicz? oraz odpowiadające mu problemy szczegółowe:

1. Jakie typy relacji wobec Innego zarysowały się w narracjach studentów pedagogiki?
2. Jakie nowe wartości w sposób oglądu i rozumienia przez badanych świata wnosi biografia Innego?
3. W jaki sposób biografia Innego inspiruje do odnalezienia i skonstruowania schematu biegu życia oraz określenia cech „własnego losu”?
4. W jaki sposób biografia Innego inspiruje do przemyśleń na temat umiejętności dokonywania wyborów w życiu i świadomości ich znaczenia?
5. W jaki sposób biografia Innego prowokuje do rozważań, dotyczących sensu życia i poczucia szczęścia?
6. W jakim sensie doświadczenia biograficzne Innego, związane z przeżywaniem osamotnienia i cierpienia mają znaczenie dla uczestników badań?
7. W jakim stopniu i w jaki sposób biografia Innego inspiruje osoby badane do samodzielnej pracy nad sobą?

Badania rozpoczęłam na początku października 2021 r. Do badań zostali zaproszeni studenci drugiego i trzeciego roku pedagogiki, realizujący naukę w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w trybie stacjonarnym i niestacjonar-

4 E. Dubas, *Biograficzność w kontekście całościowego uczenia się*, w: *Biografie i uczenie się*, s. 36.

nym. Dobór próby badawczej był celowy, prośbę do potencjalnych uczestników badań skierowałam drogą e-mailową. Grupę badawczą stanowiły osoby, które w dwóch ubiegłych latach akademickich brały udział w prowadzonych przeze mnie zajęciach fakultatywnych, zatytułowanych: „Samodzielna praca nad sobą – w poszukiwaniu głębszego sensu” i dzięki temu miały już doświadczenie w planowaniu i realizowaniu procesu autoedukacji, a także zostały zapoznane wstępnie z koncepcją biograficznego uczenia się. W treści wiadomości uwzględniłam informację o celach badań, korzyściach płynących z udziału w projekcie, związanych z możliwością wykorzystania w praktyce jednej z metod pracy nad sobą. Udział w badaniach był dobrowolny. Wstępnie zainteresowanie projektem wyraziło 86 studentów, ostatecznie w badaniach wzięło udział 56 osób, co uznaję za spory sukces, zważywszy na fakt, iż projekt nie kończył się żadną zewnętrzną gratyfikacją, np. w postaci zaliczenia przedmiotu oraz był realizowany dodatkowo, poza aktualnymi obowiązkami dydaktycznymi, choć z pewnością początek roku akademickiego sprzyjał w pewien sposób tego typu aktywności, ze względu na swój bardziej organizacyjny charakter, brak zaliczeń i egzaminów.

Badania miały charakter ilościowy, diagnostyczny. Wykorzystałam w nich metodę analizy dokumentów intencjonalnie tworzonych – pisemnych wypracowań studentów na temat: „Moje osobiste spotkanie z życiem i twórczością Natalii Tułasiewicz”.

Warto dodać, że realizacja prezentowanego projektu wymagała ze strony badacza sporej dyspozycyjności i dobrego rozplanowania działań w czasie. Po uzyskaniu drogą e-mailową wstępnej deklaracji udziału w badaniach zorganizowałam dwa spotkania ze studentami na platformie Teams: pierwsze o charakterze organizacyjnym (cele projektu, przypomnienie wiedzy o metodzie biograficznej, jej znaczeniu w autoedukacji) i drugie – merytoryczne, przybliżające postać Natalii Tułasiewicz. Wykorzystałam w tym celu prezentację własnego autorstwa, sporządzoną na podstawie materiałów udostępnionych mi przez dr Kazimierę Wawrzyniec, informacji zawartych na stronie internetowej, poświęconej bł. Natalii Tułasiewicz⁵ oraz jej Zapisków⁶. W prezentacji

5 *Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: Muszę być świętą, nowoczesną świętą, teocentryczną humanistką*, <https://blogoslawionanatalia.eu>, dostęp: 22.04.2022.

6 N. Tułasiewicz, *Być poetką życia*.

uwzględniłam jedynie fakty z życia tej wybitnej postaci, bez ich interpretacji i nasycenia emocjonalnego, aby niczego nie sugerować studentom. Zdaję sobie jednak sprawę, iż całkowite „zawieszenie” własnego stanowiska w takiej sytuacji nie było możliwe. Spotkanie zakończyło się sformułowaniem zadania oraz udostępnieniem studentom wszystkich materiałów, którymi dysponowałam, nie tylko biografii Natalii Tułasiewicz, ale także treści jej pamiętników i twórczości poetyckiej. Na realizację zadania – napisania wypracowań, osoby badane miały dwa tygodnie, w pisemnej instrukcji został uwzględniony komunikat o walorach systematycznej pracy z materiałami (tzw. zanurzenie w biografii), a także zapewnienie, iż uzyskane dane zostaną wykorzystane tylko i wyłącznie w celach naukowych, z zachowaniem poufności danych osobowych. Dodatkowo studenci w trakcie realizacji zadania mieli możliwość skorzystania z dwóch indywidualnych konsultacji w formie on-line, które zostały zaplanowane na platformie Teams oraz z chatu, realizowanego dwukrotnie na platformie Moodle. Na marginesie dodam, iż w konsultacjach wzięło udział 14 studentów (4 – spotkania video na Teamsach, 10 – chat w formie pisemnej). Problemy identyfikowane przez uczestników badań dotyczyły głównie kwestii formalnych, związanych z pisanem wypracowania, terminem realizacji zadania, ale też – i to chciałam zaakcentować – niemożności wyrażenia własnych uczuć, ubrania ich w słowa, tak aby nie spłyć przekazu. W tym drugim przypadku wyraźne były oczekiwania wobec badacza, aby podpowiedział sposób poradzenia sobie z odczuwaną trudnością, co oczywiście nie do końca było możliwe i zasadne.

W efekcie wszystkich podjętych działań uzyskałam materiał badawczy, składający się z 56 pisemnych wypracowań, których autorami były osoby zarówno przygotowujące się do zawodu nauczyciela, jak i zawód ten wykonujące i uzupełniające wykształcenie w ramach studiów niestacjonarnych. Praca nad tekstami wypracowań rozpoczęła się od ich pogrupowania (etap wstępny): pierwszą grupę stanowiły wypracowania studentów studiów stacjonarnych, drugą – niestacjonarnych. W pierwszej kolejności posłużyłam się metodą analityczno-porównawczą dla wyodrębnienia w zebranych materiale badawczym (osobno w każdej grupie) najważniejszych pojęć i ustalenia szczegółowej problematyki badawczej adekwatnej do zamierzonego tematu. Kolejny etap polegał na klasycznej analizie dokumentów, służącej ustaleniu faktów i idei oraz na odkrywaniu ich sensu w kontekście rozpatrywanych problemów. Wykorzystałam przy tym technikę analizy wewnętrznej tekstu, która umożliwia,

m.in. wyodrębnienie z kontekstu składników pierwszoplanowych oraz istniejących między nimi wzajemnych powiązań. Analiza tekstów została uzupełniona syntezą, polegającą na całościowym ujęciu przedmiotu badań po wcześniejszym rozpoznaniu treściowych składników⁷.

W dalszej części artykułu zostały przedstawione wstępne wyniki badań, wciąż bowiem, kolejne czytanie odkrywa nowe warstwy tekstu, a ilość i bogactwo zebranego materiału sprawia, że proces analizy staje się czasochłonny i trudny interpretacyjnie, stanowiąc wyzwanie dla badacza, który pragnie oddać jak najwierniej istotę rzeczy, zbliżyć się do rzeczywistości osób badanych. I nawet, jeśli uznać, że taki kontakt jest czymś w rodzaju epistemologicznego złudzenia, to dla uczzonego w naukach społecznych jest to najpiękniejsze złudzenie.

W poszukiwaniu edukacyjnych walorów biografii bł. Natalii Tułasiewicz. Prezentacja niektórych wyników badań

W prezentowanym projekcie badawczym studenci zostali zaproszeni do osobistego „spotkania” z Innym – Natalią Tułasiewicz – poprzez namysł nad jej biografiami, zapiskami autobiograficznymi i twórczością, a następnie podjęcie pisemnej refleksji na ten temat. Ich działanie miało charakter samodzielny (czytanie udostępnionych materiałów), zamierzony i w pewien sposób świadomy, tzn. w wielu tekstach można odnaleźć intencję uczenia się z analizowanej biografii. Należy jednak zauważyć, że studentom pozostawiono swobodę wypowiedzi, chodziło bowiem o badanie oddziaływania biografii Tułasiewicz na jej odbiorców, odkrycie jej edukacyjnego potencjału.

Na podstawie wstępnej analizy wypracowań studentów, polegającej na poszukiwaniu w zgromadzonym materiale badawczym kategorii opisu na podstawie dostrzeżonych regularności i zaobserwowanych prawidłowości, właściwych dla zbiorowości, a nie tylko dla indywiduum, możliwe stało się wyłonienie kluczowych kategorii tematycznych, którym przypisałam określone kody: – typy relacji wobec Innego (TR_WI); – zagadnienia aksjologiczne (ZA); – los człowieka (LCZ); – wybory życiowe (WŻ); – sens życia i poczucie szczęścia (SŻ_Psz); – osamotnienie, przeżywanie cierpienia (O_PC); – autoedukacja (A).

7 M. Łobocki, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2005, s. 212, 222–223.

Wyłonione kategorie zostały umieszczone w tabeli, stanowiącej autorskie narzędzie do analizy danych (pierwsza kolumna). Kolejny etap analizy umożliwił uszczegółowienie wyłonionych kategorii, dzięki poszukiwaniu tym razem w obrębie pól problemowych pewnych regularności, prawidłowości oraz powiązań pomiędzy sekwencjami danych, wydobyciu podobieństw i różnic w wypowiedziach osób badanych. Dane w tym zakresie zostały zamieszczone w drugiej kolumnie tabeli, adekwatnie do każdego pola problemowego. W trzeciej kolumnie, w odpowiednich kategoriach uwzględniłam dodatkowo fragmenty narracji studentów, nasuwające się myśli, skojarzenia, sformułowania. W ten sposób powoli zaczęła się wyłaniać konstrukcja całości, pewnego myślowego wyobrażenia edukacyjnego potencjału biografii bł. Natalii Tułasiewicz, choć prace nad wieloma wątkami trwają nadal.

Typy relacji wobec Innego w narracjach badanych studentów

W analizowanych tekstach wyraźnie zarysowały się różne typy relacji wobec Innego, jako stymulatora biograficznego uczenia się, powiązane ze sposobem rozumienia, a często przedrozumienia pojęcia „Inny”. W narracjach studentów Inny to przeważnie Bliźni – bliski, drogi, towarzysz, przyjaciel⁸. To rozumienie określa pozytywny stosunek do Innego, wyznacza chęć otwarcia się na niego i poznania go. Inny staje się wartością. Większość badanych uznaje Natalię Tułasiewicz za autorytet, osobę ważną i społecznie znaczącą, która wiele osiągnęła w życiu, pomimo przeciwności i trudnych warunków egzystencji. Uczestnicy badań wyrażają dodatkowo przekonanie, że z biografii tej postaci można czerpać wiedzę, „iść” po śladach, co zwiększa poczucie bezpieczeństwa odbiorcy biografii (postawa heteronomiczna):

Wszystkie materiały przeczytałam jednym tchem, niesamowite doświadczenie. W miarę poznawania losów Natalii Tułasiewicz, warunków, w jakich przyszło jej żyć, ale także zanurzając się w jej wiersze, czułam jakbym była blisko Niej, szczególnie poruszyło mnie jej cierpienie po utracie ukochanego, ja też doświadczyłam czegoś podobnego [...] do tej pory znałam metodę biograficzną tylko w teorii, ale teraz rozumiem jak wiele cen-

8 R. Kapuściński, *Ten Inny*, Warszawa 2006, s. 60.

nego biografia osoby znaczącej, w pewien sposób autorytetu pedagogicznego może wnieść do życia człowieka, który chce z niej czerpać. Mam taki natłok myśli, że piszę szybko, chciałabym móc wszystko oddać wiernie, tak jak czuję... (studentka studiów niestacjonarnych).

Bardziej refleksyjne podejście studentów do analizowanej biografii i twórczości Natalii Tułasiewicz, wiązało się z ich pragnieniem osobistego rozwoju, zdobywania wiedzy, mądrego życia, świadomego doświadczania świata, również dzięki obecności innych ludzi, ich biograficznym opowieściom. Biografia Natalii Tułasiewicz okazała się dla uczestników badań przykładem opowieści, dzięki której można lepiej poznać i zrozumieć samego siebie, odnaleźć inspirację dla samodzielnej pracy nad sobą:

[...] ja w ogóle jestem taką osobą, która ceni własny rozwój, dlatego m.in. w ubiegłym roku zapisałam się na Pani fakultet. Z uwagą przeanalizowałam wszystkie materiały biograficzne, wcześniej je wydrukowałam, żeby móc zrobić notatki na marginesach. W ogóle dużo miałam przemyśleń, głównie o sobie w kontekście tego, co czytałam i sporo tych moich zapisków. Próbuję to teraz ogarnąć tak, aby mogła Pani zrozumieć, co nowego chciałabym wnieść do pracy nad sobą (studentka studiów stacjonarnych).

W nielicznych narracjach studentów wystąpił sposób rozumienia Innego jako Obcego – Drugiego, różnego, odmiennego⁹, co wiązało się z ambiwalentnym stosunkiem do niego, trzymaniem się na dystans, odgradzaniem się. Ujęcie to było reprezentowane przez dwie postawy badanych: postawę odrzucenia i postawę egocentryczną. Postawa odrzucenia wyrażała się głównie w przekonaniu, że od Innego nie można się wiele nauczyć, bo jego biografia jest „nieprzystawalna” do współczesnej rzeczywistości. Warto przy tym zauważyć, że powodem wspomnianego odrzucenia był nierzadko niepokój o charakterze egzystencjalnym. Biografia Natalii Tułasiewicz prowokowała studentów do spojrzenia na własne życie z innej perspektywy, skonfrontowania się z wartościami, które zostały odrzucone lub zapomniane. W takiej sytuacji pojawiały

9 Tamże.

się w analizowanych wypracowaniach komunikaty: „nie mogę”, „nie chcę”, „nie umiem” skorzystać z doświadczeń biograficznych Innego.

Przyznam, że realizacja tego zadania była dla mnie trudna, choć się tego nie spodziewałam. Trudna osobiście. Generalnie uważam, że nasza rzeczywistość jest diametralnie odmienna od życia tej nauczycielki, czasy wojny wymuszają inne zachowania, budują odmienne doświadczenia życiowe. Dla mnie to obce doświadczenia [...] jednak nie powiem, że nie czuję się poruszona, bo przypomniały mi się czasy dzieciństwa, gdy z babcią chodziłam do kościoła i wiara była ważna. Teraz, no, jest inaczej, więc...może jednak przejdę do innego wątku (studentka studiów stacjonarnych).

Podejście egocentryczne z kolei wynikało z przeświadczenia, że człowiek powinien uczyć się tylko z własnego doświadczenia, na własnych błędach, samodzielnie poszukiwać odpowiedzi na pytania i kształtować swoją drogę życia. Badani nie chcą się uczyć z biografii Innego, ponieważ uznają, że niczego „mądrego” nie może ich ona nauczyć:

[...] każdy jest kowalem własnego losu, uważam, że to mądre przysłowie. To ja jestem odpowiedzialna za to, jaka jestem, co w życiu osiągnę. Wolę myśleć w tych kategoriach, bo inaczej wszystko się rozmywa i gdzieś własna aktywność schodzi na dalszy plan. Jest taka pokusa, aby myśleć, rozważać, a nie działać naprawdę (studentka studiów stacjonarnych).

[...] dla mnie są ważne cele, które sobie stawiam, liczy się życie tu i teraz, nie sądzę, aby czyjaś biografia mogła mi pomóc się realizować czy osiągnąć w życiu sukces, oprócz tego, że są biografie interesujące i można je czytać, tak jak czyta się powieści, o ile ktoś lubi czytać. Ja lubię, więc przeczytałam z przyjemnością te wszystkie materiały [...] (studentka studiów stacjonarnych).

Potencjał aksjologiczny biografii Natalii Tułasiewicz

Pomimo odmiennych sposobów rozumienia Innego i różnych typów relacji wobec Niego, prawie we wszystkich analizowanych narracjach pojawiły się, w mniejszym lub większym stopniu, odniesienia do potencjału aksjologicznego biografii Natalii Tułasiewicz. Prowokuje ona czytelników – w tym przypadku młodych ludzi – do namysłu nad wyznawanymi przez nich wartościami i próby

ponownego zdefiniowania tego, co może być uznane w życiu za naprawdę ważne. Najmocniej przemówiły do studentów wątki biograficzne wskazujące na życie bohaterki w zgodzie z samą sobą, wyznawanymi wartościami, w tym przypadku religijnymi, „pomimo wojny i obserwowanego zła”. Wierność własnym przekonaniom, ale także odwaga, aby je praktykować pomimo wszystko, nawet za cenę własnego życia, zostały uznane przez badanych za wartości unikatowe we współczesnym świecie, nastawionym na wygodę, komfort, władzę i pieniądze, bezpieczeństwo, „życie łatwe, lekkie i przyjemne”.

Nie od dziś w świecie naukowym toczy się dyskusja wokół wpływu kultury hedonistycznej na rozwój tożsamości człowieka, zwłaszcza w wymiarze poczucia wewnętrznej spójności, doświadczanej na dwóch płaszczyznach: psychofizycznej i fenomenologiczno-egzystencjalnej. Na pierwszej płaszczyźnie spójność jest osiągnięta dzięki zgodności zachowania z cechami własnego organizmu oraz psychofizyczną kondycją, na drugiej natomiast – dzięki zgodności postępowania osoby z akceptowanym przez nią systemem wartości, przekonaniami i ideałami, co pozwala na samookreślenie, które wyraża się w odpowiedzi na pytanie: kim jestem? Rezultatem spójności działań jest poczucie sensu, którego źródło usytuowane jest poza Ja. Tymczasem kultura hedonistyczna powoduje zawężanie się tożsamości do psychofizycznej spójności, przy równoczesnej atrofii wymiaru tożsamości egzystencjalnej¹⁰. Biografia Natalii Tułasiewicz pokazuje, że zgoda z samym sobą, doświadczana w wymiarze egzystencjalnym, jest możliwa i ważna dla jednostki, wymaga jednak świadomego wyboru wartości, refleksji, moralnego zaangażowania, wysiłku, odpowiedzialności, nierzadko samoograniczenia, połączonego z rezygnacją z doraźnych gratyfikacji. Studenci uznali tę drogę za atrakcyjną, ale wymagającą i szczególnie trudną w świecie, w którym podstawową ideologią staje się przyjemność, wymuszająca na człowieku obowiązek bycia szczęśliwym w sensie prowadzenia ekscytującego i interesującego stylu życia, nierzadko z pominięciem takich wartości, jak: rodzina, praca, wiara¹¹.

10 Np. M. Straś-Romanowska, *Kultura indywidualistyczna a problem tożsamości jednostki*, w: *Osoba. Edukacja. Dialog*, red. M. Ledzińska, G. Rutkowska, L. Wrona, t. 1, Kraków 2002, s. 39–42.

11 Z. Melosik, *Kultura popularna jako czynnik socjalizacji*, w: *Pedagogika. Podręcznik akademicki*, red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski, Warszawa 2004, s. 69–71.

W wypowiedziach badanych można dodatkowo odnaleźć smutną świadomość końca wielkich ideałów, obecnie nie działamy już dla wielkich idei, a dla życia codziennego, drobnych wydarzeń, momentów i czynności, które pochłaniają większość psychicznej energii¹². I nawet, jeśli pedagodzy „wyznają określone wartości”, „posiadają wyższe ideały”, to – jak twierdzą badani – „wykonywany zawód nauczyciela wymusza ostrożność w ich propagowaniu”. Łatwo bowiem można być dzisiaj posądzonym o brak obiektywizmu, bezstronności, próbę indoktrynacji młodego pokolenia. W szkole poprawną opcją jest nadal bezkrytyczny pluralizm – równouprawnienie poglądów, oparte na założeniu, że wszystkie opinie mają równą wartość, co pozbawia ucznia autentycznych punktów odniesienia¹³. W tym aspekcie interesujące wydają się następujące wypowiedzi studentek studiów zaocznych:

U wielu nauczycieli można zaobserwować naiwne przekonanie, że wystarczy uczniowi przedstawić wszystkie opcje, równouprawnione światy wartości, idee, opinie, aby uczeń sam dokonał ich krytycznego oglądu, a następnie wyboru. Tymczasem szkoła nie przygotowuje młodych ludzi do krytycznego myślenia, co więcej nauczyciele – jako poprawni i ulegli pracownicy systemu – nie czują się na tyle wolni, aby coś z tym zrobić, a nawet często nie mają świadomości własnego zniewolenia.

Jestem osobą wierzącą, ale nigdy nie odważyłabym się prezentować swoich poglądów w publicznej szkole, może dlatego z podziwem przeczytałam, że Natalia Tułasiewicz, gdy w Luboniu pod Poznaniem został zastrzelony przez komunistę ksiądz, nie tylko wywołała wśród uczniów dyskusję na temat ideowości i odwagi, ale modliła się z dziećmi o nawrócenie tego człowieka. W naszych czasach byłby to ze strony nauczyciela akt odwagi, ale prowadzący do zawodowego samobójstwa.

I kolejne dwa fragmenty wypowiedzi tym razem studentek studiów stacjonarnych:

Chciałabym mieć taką odwagę jak Natalia Tułasiewicz, która wykonywała swój zawód w niebezpiecznych warunkach, w konspiracji, wierna do końca wyznawanym ideałom, powołaniu nauczycielskiemu. W pamięci pozo-

12 Tamże, s. 43.

13 Jan Paweł II, *Encyklika Fides et Ratio do biskupów Kościoła katolickiego o relacjach między wiarą a rozumem*, Kraków 2017, p. 6.

stał mi fragment jej pamiętnika, w którym opisuje swoje wizyty u byłych uczennic, w warunkach okupacyjnych, aby rozbudzić w nich ponownie zamiłowanie do wiedzy, aby wojna nie wyzwała ich z poczucia piękna i dobra. Czy teraz są w ogóle tacy nauczyciele?

Bardzo mocno uderzyła mnie autentyczność w zachowaniu tej nauczycielki, widać wyraźnie, że nigdy nie żałowała decyzji o tym, aby zostać polonistką, nawet w jej poczuciu humoru, gdy poprawianie zeszytów uczniów nazywa gwoździem do trumny. Z drugiej strony okazuje się nauczycielem potrafiącym zainteresować uczniów i pobudzić ich samodzielne myślenie, poprzez nieszablonowe podejście do nauczania, myślę tu np. o prowokowaniu wychowanków do ostrej krytyki dzieł sztuki, wbrew obowiązującemu w szkole stereotypowemu podejściu do tych kwestii. O tym chce pamiętać, gdy sama zostanie nauczycielem.

Powyższe fragmenty narracji, ale także inne – podobne wypowiedzi badanych wpisują się w aktualne rozważania na temat kondycji zawodu nauczyciela, jego etosu w obliczu współczesnych uwarunkowań funkcjonowania szkoły, sygnalizowanego dość często kryzysu wychowania. Można skonstatować, że biografia Natalii Tułasiewicz, w swej warstwie aksjologicznej, pobudza aktywnych zawodowo nauczycieli, ale też osoby, przygotowujące się do tego zawodu, do namysłu nad godnością misji nauczyciela i wiernością jego powołaniu. I mimo że nie daje gotowych odpowiedzi, to prowokuje do stawiania ważnych pytań, choćby o obecność wartości wyższych w życiu nauczyciela, a także o możliwości i sposoby ich urzeczywistniania oraz przekazywania uczniom i wychowankom. Być może również w nieco innym świetle ukazuje wymogi stawiane współczesnemu nauczycielowi, jakimi są: udostępnianie prawdy, uczenie dobra, przygotowywanie ucznia do twórczego i odpowiedzialnego bycia w świecie¹⁴.

Znaczenie biografii Natalii Tułasiewicz dla określenia wizji własnego losu

Tragiczny los Natalii Tułasiewicz został spowodowany przede wszystkim przez czynnik polityczny, to druga wojna światowa określiła bieg jej życia, doprowadzając do śmierci w obozie koncentracyjnym. Kluczowym zagadnieniem

14 K. Najder-Stefaniak, *O powinności nauczyciela: wprowadzenie do refleksji etycznej*, Warszawa 2007, s. 47.

dla pedagoga-badacza staje się wobec tego pytanie: czy człowiek musi pozostawać bezbronny wobec wojny i innych dramatycznych wydarzeń w jego życiu? Zagadnienie to okazało się istotne również dla badanych studentów, którzy w kontekście analizowanej biografii, próbowali dokonać oglądu i oceny własnego biegu życia – własnego losu. Ich refleksje koncentrowały się głównie wokół pytań: Co decyduje o naszym losie? W jakim stopniu możemy tworzyć własny los? oraz Czy jesteśmy wobec niego bezsilni? Odpowiedzi na te pytania wyznaczają wizję własnego losu, rozumianego jako następstwo przeznaczenia, przypadku albo jako konsekwencja w pełni wolnych wyborów jednostki, albo jako reakcji wolnej osoby także na sytuacje nieplanowane, zaskakujące. Wizja własnego losu wyznacza w pewnej mierze postawę jednostki wobec wydarzeń, które miały miejsce w jej życiu lub dopiero się w nim pojawiają¹⁵.

Losy życiowe Natalii Tułasiewicz odzwierciedlają dojrzałą „filozofię” życia, która zawiera umiejętność radzenia sobie z trudnościami i wyzwaniem losu, optymizm, adaptację do istniejących warunków, ale także celową aktywność, tendencję do przekraczania zaistniałej sytuacji, ukierunkowanie na wartości i nadzieję na szczęście. Taka postawa uświadomiła badanym, że człowiek nie jest bezsilny wobec losu, że nawet w nieludzkich warunkach potrafi osiągnąć „satisfakcję życiową”, „równowagę”, „wewnętrzny spokój i spełnienie”. Biografia tej postaci pokazuje, że osobista transgresja jest możliwa, nawet w warunkach ekstremalnych i niekorzystnych dla rozwoju, dzięki sile ducha, poczuciu oparcia w Bogu. Powyższe odniesienia wydają się dodatkowo wzmacniać przeświadczenie, że to człowiek sprawuje kontrolę nad swoim losem, a jego zachowanie jest zdeterminowane własnymi wyborami, co wiąże się z optymizmem życiowym i wiarą we własne możliwości:

I jeszcze jedno: czytając biografię Natalii Tułasiewicz, jej pamiętniki, zaczęłam zastanawiać się nad moim podejściem do życia, jak często czułam, że nie mam kontroli nad tym, co się w nim dzieje i nie potrafiłam podjąć decyzji w wielu sprawach, bo wydawało mi się, że i tak się nie uda. Więc z wielu działań się wycofywałam, jak tylko pojawiały się jakieś trudności. Motto życiowe tej nauczycielki: „Żyj tak jakbyś od jakości twojego życia zale-

15 E. Dubas, *Życie zdeterminowane historią. Uczenie się z biografii Innego na przykładzie relacji Renee Villancher „Moje skradzione życie”*, w: *Uczenie się z biografii Innych*, red. E. Dubas, W. Świtalski, seria: Biografia i badanie biografii, t. 2, Łódź 2011, s. 84.

żał los świata” pobudziło mnie do myślenia. Ona podporządkowała swoje życie Bogu i tak potrafiła je kształtować, aby jak mówi – iść wytyczoną przez Chrystusa drogą, ale to tak naprawdę była jej własna droga, bo taki był jej wybór... (studentka studiów niestacjonarnych).

Przytoczone słowa korespondują z przekonaniem tych badanych, którzy zauważyli, że człowiek może sprawować kontrolę nad życiem poprzez podporządkowanie swoich wyborów woli wyższej niż on sam:

Zadziwiła mnie spójność losów życiowych bohaterki, która wszystko podporządkowała Bogu, nie była bezsilna wobec losu, dokonała na samym początku swojej drogi życiowej wyboru – wybrała Boga i kolejne jej wybory były odczytywaniem Jego woli. Aż do końca. Niesamowite. To, co do tej pory przeczuwałam okazuje się możliwe – można mieć wolność w obrębie woli Boga.

Wątek dotyczący znaczenia transcendencji w życiu człowieka pojawił się w wypracowaniach studentów, w innym jeszcze ujęciu, związanym z autoedukacją, rozumianą jako autonomiczny proces, w którym jednostka jest aktywnym podmiotem, kierującym własnym rozwojem, zgodnie z uznawanymi przez siebie wartościami¹⁶.

Biografia Natalii Tułasiewicz jako źródło inspiracji dla autoedukacji

Analiza wypracowań studentów ujawniła wielość przemyśleń, dotyczących samodzielnej pracy nad sobą, które były inspirowane życiem Natalii Tułasiewicz. Widać wyraźnie, że zagadnienie to szczególnie interesowało uczestników badań, być może ze względu na własne doświadczenia – w badaniach uczestniczyli studenci, którzy w ramach fakultetu podejmowali aktywność autoedukacyjną: formułowali cele, planowali sposoby ich urzeczywistnienia, wykorzystywali je w praktyce, dokonywali autokontroli, autokorekty i autooceny własnego działania. W zgromadzonym materiale badawczym można zauważyć próby konfrontowania własnych doświadczeń o charakterze autoedukacyjnym

16 V. Rodek, *Stan i uwarunkowania autoedukacji studentów*, Katowice 2014, s. 47.

z treścią materiałów biograficznych, zwłaszcza z zapiskami Natalii Tułasiewicz, czynionymi podczas okupacji, do 1943 r. Wydaje się, że ich lektura rozszerzyła sposób myślenia badanych o istocie i sensie samodzielnej pracy nad sobą. Przede wszystkim respondenci zwrócili uwagę na bogactwo i wielostronność planów Natalii, związanych z osobistym rozwojem, połączonym ze służeniem innym: pracą na rzecz uczniów, rodziny, społeczeństwa, Kościoła. Ciągłe starania o podnoszenie własnego intelektualnego i duchowego poziomu zostały mocno splecione z powinnością życia dla innych. Jej autoedukacja została ukierunkowana poprzez znaczące wartości, pragnienie realizacji określonych zadań społecznych, zgodnie z poczuciem osobistej odpowiedzialności i nie miała nic wspólnego z wypaczonym ideałem samorealizacji jako niemal wyłącznej ekspresji własnego Ja, usankcjonowania praktyki przedkładania interesu własnego nad ogólnospołeczny, dążenia do bycia sobą za wszelką cenę oraz upowszechniania trywialnego stylu zainteresowania własną osobą. Podejście autorki do osobistego rozwoju wzmocniło przekonanie badanych, iż autoedukacja nie może być celem samym w sobie, wynikającym z egoistycznych przesłanek, choć obecnie kultura hedonistyczna wydaje się wzmacniać tę tendencję. Dodatkowo Natalia pokazała, że można walczyć z egoizmem i odnosić zwycięstwa, gdy osobisty rozwój jest podporządkowany celom wyższym, przekraczającym nas samych:

Jestem pełna podziwu dla siły i konsekwencji tej kobiety, która miała swoją pasję – uwielbiała czytać, to dawało jej niezwykłą radość, ale była też świadoma tego, że może ona przerodzić się w „oschłość wobec ludzi, brak czynnej miłości bliźniego” – jak napisała – dostrzegала to niebezpieczeństwo i walczyła z nim, stosowała środki zaradcze: odmawiała sobie realizowania własnej pasji, co było z pewnością trudne, na rzecz drugiego człowieka [...]. Dzisiaj jest tendencja do dogadzania sobie, człowiek chce być przede wszystkim szczęśliwy tu i teraz, bez zastanawiania się nad konsekwencjami swego działania, nie ma ochoty odmawiać sobie przyjemności, w jakimś stopniu się w tym ograniczać [...] Spojrzałam na własne cele rozwoju, które sobie postawiłam w pracy na zaliczenie naszego fakultetu i swoje działania – można powiedzieć, że dzięki temu, co przeczytałam, spojrzałam na nie w inny sposób... (studentka studiów niestacjonarnych).

Natalia Tułasiewicz została uznana przez wielu badanych za wzór pracy nad własnym rozwojem – pracy, która była przez nią podejmowana systema-

tycznie w każdych warunkach życia i zakończyła się tak naprawdę dopiero w chwili śmierci, gdy Natalia miała 39 lat. Studenci docenili przede wszystkim autentyczność tej postaci, o czym już wcześniej wspomniałam w tym artykule. Nasza bohaterka nie tylko pisała i mówiła o własnym rozwoju w aspekcie wyznawanych wartości, ale podejmowała konkretne działania, aby ten rozwój urzeczywistnić i co więcej – były to aktywności przemyślane, niebanalne i mające swój głębszy sens:

Mam wrażenie, że w moim podejściu do rozwoju jest więcej gadania, gdybania, planowania, aniżeli działania. A tu mam przykład, że można inaczej: Natalia wygłosiła referat w swojej klasie maturalnej o naśladowaniu Chrystusa, a potem zajęła się osamotnioną, starszą osobą z sąsiedztwa (student studiów stacjonarnych).

Bardzo podobało mi się to, że Natalia Tułasiewicz żyła aktywnie (ja też w swoim planie autoedukacji uwzględniłam taki cel), obce jej było lenistwo i nuda (ja ciągle zmagam się z lenistwem, które mi przeszkadza systematycznie ćwiczyć i pracować nad swoją kondycją, a tym samym zdrowiem), poza tym dużo czytała, pisała, grała nawet na skrzypcach, chodziła po górach i podróżowała. Chodzi mi o to, że rozwijała się wielostronnie, a jednocześnie dalekie to było od przyziemności. Złapałam się nad tym, że od działania ważniejszy jest jego sens i wszystko trzeba przemyśleć, tak jak na przykład, chciałam się rozwinąć bardziej kulturalnie, to zaczęłam chodzić do teatru na wszystko, na co mogłam, ale bez jakiejś głębszej refleksji. I to mnie nawet trochę męczyło. Teraz myślę, że ważniejszy jest dobór repertuaru, bo on powinien mnie w jakiś sposób ubogacić, czyli ten sens jest ważny, a nie ilość tych sztuk (studentka studiów stacjonarnych).

Kolejny wątek, obecny w wypracowaniach studentów odnosił się do sylwetki duchowej Natalii, jej systematycznej pracy nad sobą, zmierzającej do uświęcenia i opartej na czynnym poznawaniu siebie poprzez introspekcję, czyli wgląd w siebie, głęboką analizę swoich myśli, uczuć, emocji, intencji oraz mistrzowskie stosowanie jednej z metod samokontroli – pamiętnika i pisemnych refleksji. Widzimy w nich dbałość Natalii o poszukiwanie prawdy o sobie i odwagę, aby spojrzeć na siebie w prawdzie, niczego nie zatajając i nie upiększając. Dlatego też ciągła autoanaliza, jakiej dokonuje bohaterka na kartach pamiętnika, pozbawiona jest egotyzmu i pychy samozadowolenia, umożliwia wprowadzenie auto-korekty własnego myślenia i działania:

Wstyd się przyznać, ale dopiero czytane zapiski pozwoliły mi zrozumieć na czym polega metoda samokontroli, oparta na pisemnej refleksji, ja także ją stosowałam w pracy zaliczeniowej, ale moje refleksje, choć systematyczne były krótkie i płytkie, dotyczyły tylko obranego celu auto-edukacji i konkretnych rzeczy, nie prowadziły do zmiany na lepsze. Natalia była polonistką, to widać w jej sposobie myślenia, przekładania myśli na papier, ja nie mam takich umiejętności, zresztą teraz chyba wszyscy młodzi ludzie myślą skrótami, nie jesteśmy przyzwyczajeni do dłuższych wypowiedzi. Ale jak widać można inaczej i ja spróbuję raz jeszcze – nigdy do dojdę do takiej perfekcji, ale też chciałabym rozwijać się duchowo, wiara ma dla mnie znaczenie i może nie umiem tego wyrazić – Natalia pokazuje, że takie refleksje mogą dać efekt, mogą pomóc w rozwoju ... (studentka studiów niestacjonarnych).

Powyższy fragment wypowiedzi podejmuje wątek rozwoju duchowego. Studenci, zainteresowani tą sferą osobowości docenili kulturę religijną Natalii Tułasiewicz, której źródłem była systematycznie pogłębiania lektura dzieł religijnych, obejmujących inspiracje franciszkańskie, karmelitańskie, dominikańskie i urszulańskie, a także wysokiej jakości życie liturgiczne, wspierane stałym kierownictwem duchowym. Nade wszystko jednak badani poczuli się zainspirowani umiejętnością odczytywania przez Natalię woli Bożej i osobistego powołania do określonych zadań życiowych, wyrażających się w słowach: *Idę, skoro mnie tam posyłasz*:

[...] bardzo poruszyło mnie oddanie Natalii Bogu, ona cały czas pytała o to, jakie On ma wobec niej plany i mam wrażenie, że zgodziłaby się na wszystko, czego Bóg od niej chce. Jakiej potrzeba uważności i pokory, aby umieć zrezygnować ze swoich planów, a przecież każdy chce pisać scenariusz swojego życia [...] Natalia jest dla mnie wzorem życia duchowego, pobudziła mnie do myślenia nad tym na ile ja zawierzam swoje życie woli Bożej, a przecież uważam się za osobę wierzącą. Tylko czy byłoby mnie stać na coś takiego? (studentka studiów niestacjonarnych).

I jeszcze jeden fragment wypowiedzi studentki, która nie uważa siebie za osobę wierzącą, ale pomimo to odnalazła coś wartościowego w postawie bohaterki:

Obce jest mi myślenie o jakiejś istocie wyższej, która kieruje naszym losem, a zwłaszcza pogląd, że możemy się z nią komunikować, odczytywać jej wolę i jeszcze działać, zgodnie z nią. Zawsze uważałam coś takiego za wróżenie

z fusów po kawie lub herbacie. Jednak w tym, co przeczytałam jest autentyzm i doceniam to, tu nie ma fałszu i obłudy, którą widzą w pobożności tak zwanych katolików. Pociąga mnie jej skromność i nie wywyższanie się, co chyba wynika z tego poddania się. Ona faktycznie wierzyła, że ktoś ma dla niej plan i to pomagało jej się pogodzić z niesprawiedliwością w życiu, cierpieniem [...], a to, że oddała życie za to w co wierzyła – jest godne szacunku i zapamiętania, bo jej czyny były dobre... (studentka studiów stacjonarnych).

Z pewnością Natalię Tułasiewicz można uznać za wzór kobiety – świeckiego apostoła, osobę starającą się o przedstawienie prawd wiary w sposób odpowiedni dla mentalności i wrażliwości ludzi jej współczesnych, ale też – nauczycielki, mającej odwagę myśleć krytycznie i prezentować negatywne opinie celebry kościelnej, nadmiernego przepychu, pompy, skupienia na sobie wyższego duchowieństwa, nie dla samej krytyki, ze złośliwości, ale w trosce o innych katolików, uczestników życia religijnego.

Zakończenie

Wstępna analiza wypracowań uczestników badań – studentów pedagogiki ujawnia edukacyjny potencjał biografii Natalii Tułasiewicz. Wynika z niej wiele wątków edukacyjnych, nie tylko umożliwiających poszerzenie wiedzy o czasach drugiej wojny światowej, okupacji, ruchu oporu, czy też głębsze zrozumienie rzeczywistości obozów koncentracyjnych. Biografia Natalii skłania do pytań, zmusza do namysłu i pobudza refleksyjność czytelników, nie dając gotowych odpowiedzi. Wydaje się doskonałym tworzywem dla refleksji egzystencjalnej, dotyczącej wierności wyznawanym wartościom, odwagi ich urzeczywistniania w każdych warunkach, konstruowania biegu życia i namysłu nad konsekwencjami osobistych wyborów, poszukiwania sensu życia, a także godnego przeżywania osamotnienia i cierpienia. Biografia Natalii z całą pewnością może także inspirować do samodzielnej pracy nad sobą, zwłaszcza w sferze rozwoju duchowego. Oprócz tego spotkanie z Innym – Natalią Tułasiewicz – pozwala docenić to, co mamy, nasze życie tu i teraz. Dzisiejsze trudności są bowiem często „niczym” w porównaniu z tragicznymi losami pokolenia boleśnie doświadczonego przez wojnę. Losy życiowe bohaterki, jej narracja autobiograficzna uczą dystansu wobec konsumpcyjnego stylu życia, zbyt pośpiesznego przeżywania codzienności i rozeznawania tego, co rzeczywiście w życiu ważne.

Streszczenie: W artykule zostały zaprezentowane badania naukowe, nawiązujące do problematyki biograficznego uczenia się. Ich głównym celem było odkrycie edukacyjnego potencjału biografii bł. Natalii Tułasiewicz – patronki nauczycieli poprzez rozpoznanie sposobu jej oddziaływania na odbiorców – studentów pedagogiki. W badaniach wykorzystano metodę analizy dokumentów intencjonalnie tworzonych – pisemnych wypracowań studentów na temat: „Moje osobiste spotkanie z życiem i twórczością Natalii Tułasiewicz”. Biografia tej postaci nie tylko umożliwiła poszerzenie wiedzy i głębsze zrozumienie czasów drugiej wojny światowej, okupacji, ruchu oporu, rzeczywistości obozów koncentracyjnych, ale okazała się doskonałym tworzywem dla refleksji egzystencjalnej, dotyczącej wierności wyznawanym wartościom, odwagi ich urzeczywistniania w każdych warunkach, konstruowania biegu życia, namysłu nad konsekwencjami osobistych wyborów, poszukiwania sensu życia, a także godnego przeżywania osamotnienia i cierpienia. Warto podkreślić, iż biografia Natalii została uznana przez badanych za źródło inspiracji do samodzielnej pracy nad sobą, zwłaszcza w sferze rozwoju duchowego.

Słowa kluczowe: uczenie się z biografii Innego, Natalia Tułasiewicz, pedagogika.

Bibliografia

Źródła

Tułasiewicz N., *Być poetką życia. Zapiski z lat 1938–1943*, wstęp, opracowanie i komentarz B. Judkowiak, Poznań 2020.

Opracowania:

Alheit P., *Teoria biografii jako fundament pojęciowy uczenia się przez całe życie*, „Teraźniejszość – Człowiek – Edukacja”, 18 (2015) nr 4 (72), s. 23–36.

Błogosławiona Natalia Tułasiewicz: *Muszę być świętą, nowoczesną świętą, teocentryczną humanistką*, <https://blogoslawionanatalia.eu>, dostęp: 15.05.2022.

Dubas E., *Andragogiczne badania biografii – zakresy, trudności, etyka badacza (wybrane aspekty)*, w: *Biografie i uczenie się*, red. E. Dubas, J. Stelmaszczyk, seria: Biografia i badanie biografii, t. 4, Łódź 2015, s. 31–48.

Dubas E., *Biograficzność w kontekście całozyciowego uczenia się*, w: *Biografie i uczenie się*, red. E. Dubas, J. Stelmaszczyk, seria: Biografia i badanie biografii, t. 4, Łódź 2015, s. 11–29.

Dubas E., *Życie zdeterminowane historią. Uczenie się z biografii Innego na przykładzie relacji Renee Villancher „Moje skradzione życie”*, w: *Uczenie się z biografii Innych*, red. E. Dubas, W. Świtalski, seria: Biografia i badanie biografii, t. 2, Łódź 2011, s. 77–92.

- Kapuściński R., *Ten Inny*, Warszawa 2006.
- Łobocki M., *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2005.
- Judkowiak B., *Drogowskaz na drodze ku prawdzie (Natalia Tułasiewicz 1906–1945)*, „Poznańskie Studia Teologiczne”, 11 (2001) s. 347–363.
- Karkowska M., *Biografie i badania biograficzne – pojęcia, tworzywo, funkcje. Dlaczego warto gromadzić wspomnienia?*, „Biografistyka Pedagogiczna”, 6 (2021) nr 1, s. 263–277, DOI: 10.36578/BP.2021.06.04.
- Kuligowski R., *Znaczenie świętości polskich męczenników dla dzieła wychowania człowieka*, „Biografistyka Pedagogiczna”, 6 (2021) nr 2, s. 131–150, DOI: 10.36578/BP.2021.06.46.
- Najder-Stefaniak K., *O powinności nauczyciela: wprowadzenie do refleksji etycznej*, Warszawa 2007.
- Osoba. Edukacja. Dialog*, red. M. Ledzińska, G. Rutkowska, L. Wrona, t. 1, Kraków 2002.
- Jan Paweł II, *Encyklika Fides et Ratio do biskupów Kościoła katolickiego o relacjach między wiarą a rozumem*, Kraków 2017.
- Pedagogika. Podręcznik akademicki*, red. Z. Kwieciński, B. Śliwerski, Warszawa 2004.
- Rodek V., *Stan i uwarunkowania autoedukacji studentów*, Katowice 2014.
- Straś-Romanowska M., *Kultura indywidualistyczna a problem tożsamości jednostki*, w: *Osoba. Edukacja. Dialog*, red. M. Ledzińska, G. Rutkowska, L. Wrona, t. 1, Kraków 2002, s. 36–45.